ОБЩЕСТВЕН СЪВЕТ КЪМ
ЦЕНТРАЛНАТА ИЗБИРАТЕЛНА КОМИСИЯ
София 1169, пл. „Княз Александър I" № 1, ел.поща: os.cik@abv.bg

Становище

на Обществения съвет към ЦИК във връзка с организацията на изборите на 9 юни 2024 г.

Насрочените предсрочни парламентарни избори заедно с изборите за Европейски парламент на 9 юни 2024 г. са предизвикателство за изборната администрация и за органите на изпълнителната власт. В тази връзка, и предвид опита от проведените избори за парламент и за местна власт през 2023 г. след промените в Изборния кодекс от декември 2022 г., Обществеият съвет към ЦИК обръща внимание на някои основни моменти при подготовката на предстоящите избори 2 в 1, с цел повишаване на прозрачността на процеса и укрепване доверието на избирателите.

Организация на машинното гласуване:

Смятаме, че са необходими:

- подготовка и своевременни действия, позволяващи достатъчно ранно предаване на необходимите елементи за установяване на съответствие на СУЕМГ на МЕУ, БИМ, БИС и проактивна комуникация по тази тема;
- подготовка на документ на разбираем за широката публика език, в който се описват основните етапи по подготовка на СУЕМГ за даден избор. В т.ч. разясняване на механизмите и защитите, осигуряващи сигурността на процеса и невъзможността за нерегламентирана намеса, в частност промяна или подмяна на софтуера (пример: да се обясни ролята на "unlocker-а", който се притежава само от ЦИК и без който машините не могат да бъдат инсталирани с нов софтуер за нов избор; да се обясни ролята на "паролата" разделена на три части и съхранявана в ЦИК и др. подобни). Този документ да почива на плана за провеждане на избори с използване на машинно гласуване, който ЦИК следва да изработва в изпълнение на чл. 231б ал.3;
- онлайн излъчване не само на довереното изграждане на софтуера за инсталиране, но и на установяването на съответствието в МЕУ;

- онлайн излъчване на операциите по зареждане на софтуера в СУЕМГ от помещенията, в които то се извършва от фирмата-изпълнител;

- непрекъснато присъствие на двама от членовете на Централната избирателна комисия (ЦИК) или представители на администрацията на Комисията в помещенията, в които се извършва зареждане на софтуера в СУЕМГ от фирмата-изпълнител;

- изпълнение на предвидената в чл. 213б ал.4 процедура по извадкова проверка за коректност на инсталирания софтуер в СУЕМГ чрез случаен подбор в склада на съхранение на вече инсталираните машини, в присъствието на наблюдатели и регистрирани партии и нейната широка комуникация към обществеността.

Въпросът за диаметъра на шпулите, на които се навива хартията за ролките на машините предполага спешно решаване, така че същият да отговаря на спецификациите на производителя.

Оборудване на изборни помещения:

Целесъобразно е ЦИК да определи единни спецификации на параваните, използвани при гласуване с хартиени бюлетини по модела на решенията на ЦИК за формата, вида и цвета на чувалите (торбите), в които се съхраняват изборните книжа, с цел осигуряване на еднакви условия за гласуване в цялата страна, съответстващи на целта на промените в Изборния кодекс от края на 2022 г., а именно недопускане на използването на заснемаща техника или други манипулации (подмяна на бюлетината с внесена отвън напр. и др.под.) при запазване тайната на вота

Социологически изследвания:

ЦИК може да покани социологическите агенции, извършващи екзит-пол, да подпишат джентълменско споразумение за неразпространение до медии на данни от предварителни резултати в хода на изборния ден.

Изборни книжа:

Смятаме че е необходимо да бъдат изработени нови проекти на образци на протоколи, като те бъдат поставени на "тестване" от дългогодишни председатели на СИК от различни по типология секции, членове на РИК, членове на Обществения съвет и представители на партиите.

Видеонаблюдение:

Необходимо е да бъдат определени конкретни параметри на качеството на видеозаписите от излъчването на процедурите в края на изборния ден. Например, дебитът на аудио-видео потокът т.нар. "битрейт" (bitrate) следва да не е по-малък от 4 Мб/сек като т.нар. bit per pixel ratio да не е по-малък от 0,15, а най-добре над 0,20.

ЦИК може да изработи нарочна инструкция за поставянето на камерите за видеонаблюдение и да даде насоки/указания за това как следва да се извършва то в различните етапи от преброяването и отчитането на гласовете и попълването на изборните книжа.

Медийни пакети:

С оглед осигуряването на повече прозрачност и отчетност при разходването на публични средства, е необходимо създаването на публичен регистър, показващ разпределението на средствата от медийните пакети.

Обучения на изборната администрация:

Продължава да стои нерешен въпроса за създаване на функциониращо обучително звено, съгласно чл. 56 (1) от ИК. Не е създаден и раздел „Обучително звено“ в сайта на ЦИК, включващ правилата за работа на звеното съгласно чл. 56 (2) от ИК, липсват отговорник за дейността на звеното и обучителни документи.

Обученията на членовете на СИК следва да се проведат достатъчно рано преди изборния ден, както и да се предвиди възможност за провеждане на повече от едно обучение за конкретен район/община, за да могат повече представители на СИК да се включат в тях. Обучения могат да се предвидят и непосредствено преди изборния ден, за да в него да вземат участие и сменените в последния момент членове на СИК.

Може да се предвиди създаването на отделен обучителен клип за СИК специално по темата “действителен и недействителен глас”, включващ нагледни примери.

В Методическите указания за СИК могат да бъдат включени на едно място (например в края) описанията за недействителен и действителен глас, включително с конкретни примери за различни случаи.

В Методическите указания за РИК може да се разпише, както и да се включи в техните обучения, че при надхвърляне на толерирано отклонение (предварително определено от ЦИК) в ключовите редове на протокола на СИК (показани от контролите на ИО), задължително следва да се отваря чувалът с бюлетините и те да се броят наново.

Разяснителна кампания:

Планираната разяснителна кампания следва да акцентира върху предимствата на машинното гласуване по отношение на невъзможността да бъде подаден недействителен вот, както и да обърне специално внимание на начина, по който ще бъде организирано машинното гласуване, в частност последователността на визуализациите на екрана на машините. Спецификата на избори 2 в 1 предполага и да се постави фокус върху допусканите грешки от избиратели на предходни избори 2 в 1, особено ако софтуерът предвижда избирателят да реши още от началото в кой вид избор желае да гласува, без възможност да се върне назад и промени своя първоначален избор, както на изборите на 14.11.2021 г.

По отношение на гласуването с хартиени бюлетини, смятаме, че от полза ще бъде:

- изготвяне на материали, свързани с коректното попълване на бюлетината;
- създаване на материали, включващи и примери за най-често срещаните грешки при попълване на хартиени бюлетини (отделен клип, плакат);
- поставяне на фокус върху преференциалното гласуване и кога бюлетина с отбелязано предпочитание за кандидат е действителна и кога не е.

Следва да бъдат ясно определени и конкретни целеви групи на разяснителната кампания, с оглед създаване на специфично съдържание, подходящо за всяка една от тях. Такива целеви групи могат да бъдат избирателите в малките градове и в селата, където на последните местни избори бяха констатирани изключително високи нива на недействителни бюлетини респективно 18 и 20%, при само 4,9% в столицата и 12% в областните градове (анализ ОСЦИК).

Специфично съдържание може да бъде ориентирано и към хората, които ще гласуват за първи път на предстоящите избори. Включването като целева група на младите избиратели, която усилено да бъде адресирана, може да допринесе за повишаване на гражданската активност в изборния процес.

Може да се предвиди изискване от общинските администрации да бъдат поставени информационните материали, част от разяснителната кампания, на местата, на които са

изложени избирателните списъци (например плакати с най-често допусканите грешки от избирателите при попълване на хартиена бюлетина и при гласуване с машина).

В полза на разяснителната кампания би било и взаимодействие с държавни институции, чиито администрации са специфично ориентирани към предоставяне на услуги на гражданите, за да може информационните материали да бъдат разположени на повече публични места с голям поток от граждани.

ЦИК би могла да изиска от районните избирателни комисии да инициират демонстрации на машинно гласуване по места. Комисията от своя страна може да публикува централизирана информация за това. Тя следва да съдържа график с конкретни адреси, където ще се проведат "открити уроци" по гласуване с машина.

ЦИК може да поеме и централна инициатива, например чрез контактите с университетите за набиране на студенти-доброволци и ученици, навършили 18 години, за демонстрация на машинно гласуване. Такава кампания ще намери резонанс и по цел мобилизиране на младите избиратели.

Общественият съвет към ЦИК остава на разположение да представи и обсъди така изложените предложения, ако ЦИК счита, че те ще са полезни организацията на изборния процес.

София, 11 април 2024 г.

Обществен съвет към ЦИК

Ива Лазарова

Общественият съвет към Централната избирателна комисия включва представители на български неправителствени организации, наблюдаващи изборите в страната. Създаден е на основата на чл. 55 от Изборния кодекс и според своите Правила е консултативен орган към ЦИК с основна цел да съдейства за осигуряване на прозрачност, демократичност и честност в изборния процес. Общественият съвет работи независимо от изборната администрация. За работата си членовете му не получават възнаграждение.